

Trasa A4 (odcinek małopolski) – Route of A4 (Little Poland section)

Lech Czerniak, Adam Golański, Bartosz Józwiak, Sławomir Kadrow,
Jacek Rozen, Seweryn Rzepecki

Sprawozdanie z archeologicznych badań wykopaliskowych przeprowadzonych w latach 2003-2004 na stanowiskach 3, 12-15 i 34 w Targowisku, gm. Kłaj, woj. małopolskie.

Historia odkryć stanowisk archeologicznych w Targowisku, gm. Kłaj (ryc. 1**), została ostatnio zaprezentowana w wystarczająco szczegółowych ujęciach (R. Naglik 2001, 309, 330, 346-347; 2003, 91-93, 109-110). Tam też opublikowano mapy z dokładnymi lokalizacjami omawianych w niniejszym sprawozdaniu stanowisk 3, 12, 13, 14, 15 i 34 (R. Naglik 2001, ryc. 4; 2002, ryc. 1; A. Czekaj-Zastawny et al. 2003, ryc. 4). W wyniku przeprowadzonych w latach 2002-2003 badań wykopaliskowych okazało się, że odizolowane od siebie stanowiska – w świetle dawniejszych badań powierzchniowych i sondażowych – tworzą jedną rozległą strefę osadniczą, zasiedlaną głównie w początkach neolitu przez ludność kultury ceramiki wstęgowej rytej. Strefa ta (ryc. 2**) znajduje swą kontynuację od strony wschodniej w kompleksie stanowisk 8-11 w Targowisku (por. R. Naglik 2003, ryc. 1; B. Grabowska, B. Konieczny 2004), a od strony zachodniej w wielkim stanowisku nr 16 (R. Naglik 2003, ryc. 1; P. Włodarczak 2004) w tej samej miejscowości oraz – dalej w kierunku zachodnim – w pobliskim kompleksie stanowisk (nr 2, 9, 12, 13, 20 i 21) w Szarowie. W sumie obejmuje ona obszar długości ok. 3, 5 km i szerokości 1 km, rozciągający się od doliny Raby na wschodzie, do wsi Szarów na zachodzie. Od południa jest ograniczona doliną rzeczki Tusznica, a od północy krawędzią płata lessów wielicko-bocheńskich (por. ryc. 1 w: B. Józwiak, J. Rozen – w tym tomie).

W latach 2003-2004 na stanowiskach 3, 12, 13, 14, 15 i 34 w Targowisku przebadano obszar o powierzchni ponad 700 arów, na którym zarejestrowano prawie 4000 różnego typu obiektów ziemnych. Z warstwy kulturowej i wypełniisk wspomnianych obiektów pozyskano ponad 33500 fragmentów ceramiki, 4200 wyrobów krzemienych i 170 zabytków z obsydianu. Zdecydowana większość zabytków ruchomych i nieruchomych związana jest z kulturą ceramiki wstęgowej rytej (w tym: 30 tzw. długich domów – por. ryc. 3* i 1 grób – por. ryc. 9**) oraz w znacznie mniejszym stopniu z kulturą malicką (w tym: 6 konstrukcji słupowych w typie megaronu – por. ryc. 10-11** i 2 groby – por. ryc. 12-14). Ślady oby tych kultur występują na całym obszarze badanych stanowisk. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim kultury ceramiki wstęgowej rytej.

Ryciny w tekście zaznaczone (*) obejmują ryciny, znajdujące się "pod opaską" przy końcu danego tomu, a oznaczone (**) - publikowane są w końcowej, kolorowej części tomu.

Pozostałości w postaci 30 obiektów wziemnych kultury łużyckiej koncentrują się we wschodniej partii opisywanego kompleksu stanowisk. W tej samej części zarejestrowano również 2 obiekty kultury pucharów lejkowatych i 3 jamy kultury przeworskiej.

W partii zachodniej interesującego nas kompleksu stanowisk odkryto – poza wspomnianymi już relikami osadnictwa wczesneolitycznego – m.in. 4 groby kultury mierzanowickiej (ryc. 18-19**) oraz rozległe konstrukcje rowkowe o charakterze obronnym z okresu średniowiecza (ryc. 22**-23).

Charakterystycznym rysem osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej rytej jest to, że reprezentuje ono najpóźniejszy znany w Polsce etap tej kultury, tj. fazę żelazową IIa i IIb (ryc. 4-6**). Szczególnie istotne w tym względzie jest odkrycie kilku fragmentów ceramiki ze wstęgami malowanymi czerwoną farbą (ryc. 6**) oraz dość licznych naśladownictw ceramiki późnej fazy kultury bukowogórskiej (ryc. 7**), którym towarzyszył import obsydianu do wyrobu drobnych narzędzi. Stratygrafia horyzontalna przekonuje, że relikty osadnictwa tej kultury pochodzą zapewne tylko z dwóch faz budowlanych.

Do najbardziej spektakularnych odkryć należą ślady dwóch długich domów kultury ceramiki wstęgowej rytej, połączonych płotami, zamykającymi przestrzeń pomiędzy nimi (ryc. 8). Jest to pierwszy znany przykład funkcjonalnie związanych ze sobą budowli słupowych, zarejestrowany na europejskich stanowiskach z wczesnego neolitu. Nie mniej interesujący jest grób zapewne w obrządku szkieletowym (ryc. 9**). Niestety kości zmarłego nie zachowały się.

Innym niezwykle ważnym odkryciem są domostwa słupowe kultury malickiej o zupełnie dotychczas nieznannej konstrukcji. Są one znacznie mniejsze od długich domów. Ich wymiary wynoszą: 6-7 m szer. i 12-14 m długości. Mają kształt prostokąta zarysowanego dołkami posłupowymi (ryc. 10-11**). Od strony południowo-wschodniej mają one zazwyczaj rodzaj przedsionka. Glinę do wylepiania ścian wybierano z rozległych, nieckowatych obiektów, owalnych w planie. Nie towarzyszą im natomiast wzdłuż boków długie jamy. Licznym obiektem osadowym towarzyszą 2 groby omawianej kultury (ryc. 12-14).

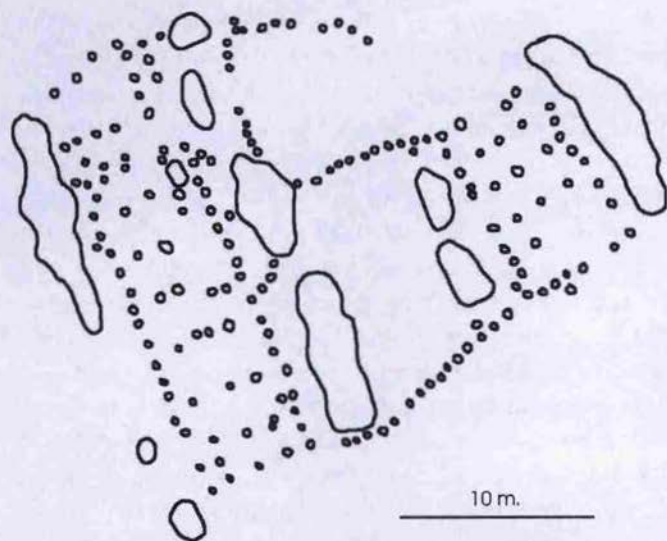
Grób I (w dokumentacji polowej obiekt nr 1569) zarejestrowano tuż pod humusem. W ramach zróżnicowanej konsystencji jamy można wyróżnić dwa zasadnicze człony (ryc. 12). Pierwszy tworzy jasnoszara próchnica wymieszana z lessem, która wyznacza maksymalny zasięg jamy grobowej. W jej centralnej części (na poziomach I-III) zidentyfikowano warstwy szarej i ciemnoszarej próchnicy wymieszanej niekiedy z lessem i rozdrobnionymi węglami drzewnymi. Można przypuszczać, iż stanowią one reminiscencję układu ułożenia ciała (kości nie zachowały się) oraz drewnianej konstrukcji, w obrębie której zostało ono złożone. W ujęciu tym ciało (warstwy ciemnoszarej i czarnej próchnicy) zostało ułożone na prawym boku, w pozycji skurczonej, z głową skierowaną na południe. Wokół opisywanego zaciemnienia zarejestrowano prostokątny w zarysie układ złożony z warstw szarej i ciem-

noszanej próchnicy przemieszanej niekiedy z rozdrobnionymi węglami drzewnymi. Stanowią one hipotetyczne ślady istnienia konstrukcji drewnianej (nosze lub rodzaj skrzyni?), w ramach której odkryto bogate wyposażenie. Rozkład przestrzenny zabytków najbardziej czytelny był na poziomie II. Składają się nań zabytki krzemienne (ryc. 13: 1 – siekiera kamienna), krzemienne (2 – rdzeń, 3 – odnawiaak, 4 – trapez, 5 – pięć zdwojonych półtylczaków) oraz ceramika (ryc. 14: 6 – misa na stopce, 2 i 3 – dwa pucharki gruszkowate, 1 i 4 – dwa pucharki na pustej nóżce, 6 – wanienka). Warto podkreślić, że poza siekierką, wszystkie zabytki wystąpiły w zachodniej, względnie południowo-zachodniej części jamy grobowej w trzech skupieniach. Pierwsze tworzą rdzeń, trapez oraz odnawiaak, drugie – dwa pucharki na pustej nóżce, wanienka oraz pucharek gruszkowaty, na trzecie zaś składa się misa na stopce oraz pięć półtylczaków. Poza skupieniami wystąpił pucharek gruszkowaty. Szczególnie interesujące obserwacje poczyniono w przypadku trzeciej z wymienionych koncentracji zabytków. Misa na stopce odwrócona była dnem do góry, natomiast na jej czaszy wystąpiły półtylczaki w wyraźnym, wachlarzowatym układzie, tworzące pierwotnie sierp.

Pozostałości kultury malickiej datować należy na jej fazę klasyczną (Ib). Świadczy o tym styl zdobnictwa zwykle bardzo zniszczonej ceramiki (ryc. 15**). Zdarzają się niekiedy wątki ornamentacyjne w postaci meandra (ryc. 16**), nawiązujące do zdobnictwa grupy samborzecko-opatowskiej. Do wyjątkowych odkryć należą fragmenty dużej dwustozłkowej amfory, zdobionej schematycznym przedstawieniem postaci ludzkiej (ryc. 17**).

Kolejnym, niezwykle istotnym odkryciem na obszarze opisywanego kompleksu stanowisk w Targowicach są groby kultury mierzanowickiej (ryc. 18-19**). W przypadku tego kompleksu stanowisk mamy do czynienia z niewielkim skupiskiem 3 grobów (obiekty 520, 523 i 816), jednego domniemanego grobu (obiekt 552) oraz towarzyszącym im obiektem o niejasnym, jak dotąd, charakterze (niewielka, zbliżona do wąskiego prostokąta jama). Wewnątrz obiektów nie zachowały się żadne pozostałości szkieletów, ani jakiegokolwiek pozaceramicznego wyposażenia (wyjątek: krzemień z grobu 520), które jest typowe dla zespołów z wczesnego odcinka rozwoju kultury mierzanowickiej (np. znane z fazy wczesnej ozdoby miedziane z zasznacami czy bransoletami w kształcie wierzbowego liścia; S. Kadrow, J. Machnik 1997).

Obiekt 552 – najprawdopodobniej spągowa część bardzo zniszczonego grobu (świadczą o tym może wyposażenie). W jego wnętrzu (uchwycono właściwie jedynie fragment części przydennej grobu) zarejestrowano zniszczony, cienkościenny (3-4 mm grubości ścianki) kubek typu A1 (ryc. 18: 1), wykonany z gliny schudzonej średnią ilością domieszki różnoziarnistego tłucznia (przewaga frakcji średniej i drobnej z udziałem grubej). Masa ceramiczna jest średnio wymieszana (przełom warstewkowy). Obie ścianki naczynia są na tyle zniszczone, iż nie upoważniają do identyfikacji ich faktycznej struktury. Przełom naczynia jest jednobarwny, w od-

Ryc. 8. Dwa długie domu kultury ceramiki wstęgowej rytej połączone płotami na stanowiskach 12 i 13 w Targowisku (Rys. A. Golański).

cieniach czerwono-żółtych. Opisywany kubek ornamentowany jest co najmniej czterema rzędami, segmentowanych po trzy, odcisków dookólnych sznura dwudzielnego, z przerwą w miejscu mocowania ucha. Ucho dodatkowo ornamentowane jest dwoma lub prawdopodobnie trzema (ze względu na zniszczenie naczynia trudno dokonać ostatecznej weryfikacji) wertykalnymi, segmentowanymi po trzy odciskami sznura dwudzielnego (ryc. 18: 1). Krawędź naczynia reprezentuje formę o ścianie wewnętrznej zagiętej do rdzenia, a zewnętrznej prostej oraz łukowatym zwieńczeniu (typ 2e), a dno typ 1c (dno płaskie o rozwartym kącie pomiędzy ścianką a dnem oraz stosunku metrycznym $G_s < G_d < 2G_s$; por. zasady systematyki wg A. Koško 1979; J. Czebreszuk 1996).

Obiekt 523 – prostokątny w rzucie poziomym oraz profilu grób, usytuowany zgodnie z kierunkiem nachylenia stoku, wewnątrz którego wystąpił niewielkich rozmiarów (6 cm wysokości i 7, 5 cm szerokości w miejscu największej wydętości brzuśca), cienkościenny (4 mm grubości ścianki) kubek w typie A4 (?) (ryc. 18: 2), wykonany z gliny schudzonej niewielką ilością głównie drobnej domieszki tłucznia kamiennego (z niewielkim udziałem frakcji średniej). Masa ceramiczna jest dobrze wymieszana (przełom jednolity). Obie powierzchnie są na tyle zniszczone, że nie można jednoznacznie odtworzyć ich pierwotnego wyglądu (zdradzają jednak to, iż na ich powierzchni był widoczny tłuczeń domieszkowy). Przełom naczynia jest dwubarwny. Układ ścianek wylewu jest zbliżony do znanego z naczynia

Ryc. 10. Domy kultury malickiej na stanowisku 14-15 w Targowisku (na osnowie siatki arowej; Rys. A. Golański).

z grobu 552, jednak zwieńczenie jest proste (typ 1k). Dno naczynia reprezentuje typ 1c. Omawiany kubek ornamentowany jest trzema dookólnymi grupami odcisków sznura, segmentowanymi po trzy, z przerwą w miejscu mocowania nieornamentowanego ucha (ryc. 18: 2).

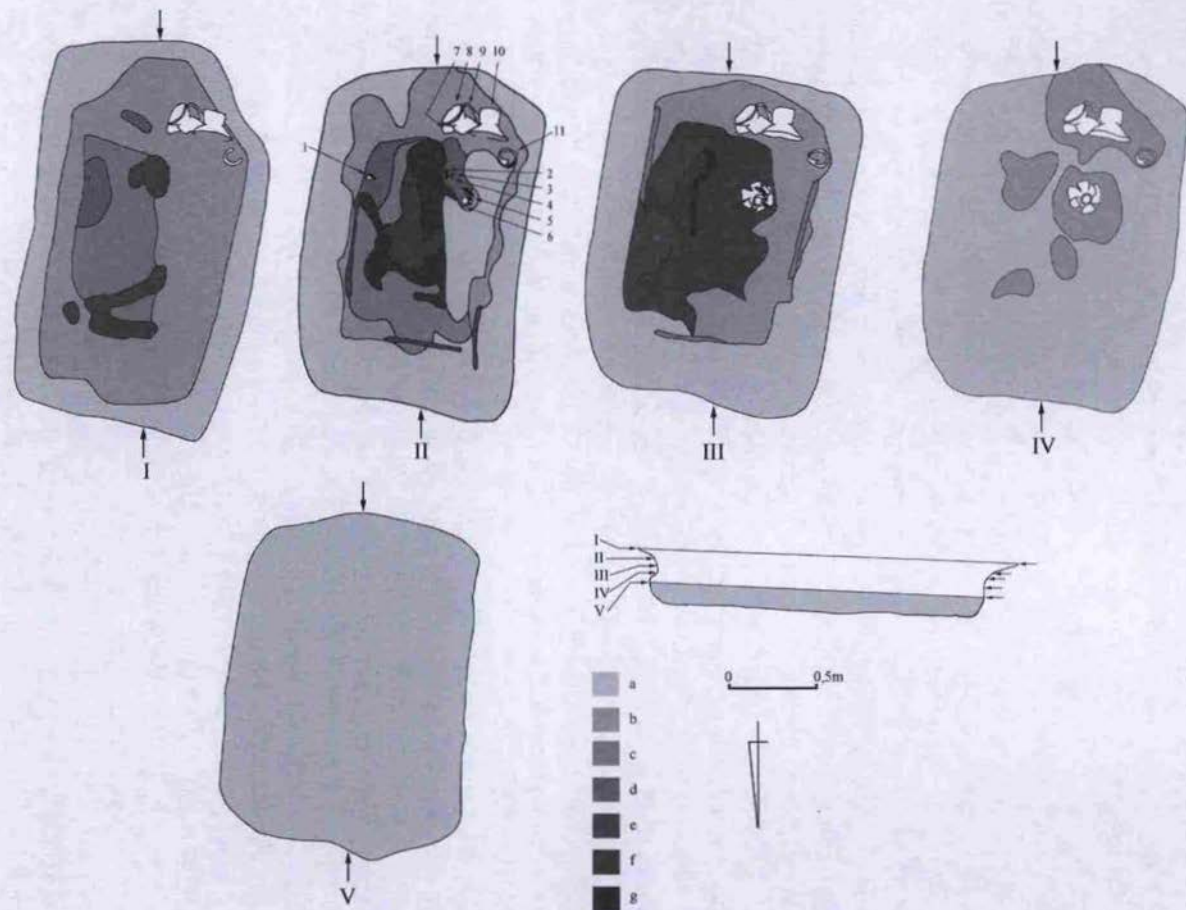
Obiekt 520 – to prostokątny w rzucie płaskim i profilu grób, usytuowany zgodnie z kierunkiem nachylenia stoku, w którym odkryto brzuścową i denną część cienkościennego (3, 5 mm grubości) kubka (najprawdopodobniej typu A) (ryc. 18: 3), wykonanego w technologii identycznej z egzemplarzem z obiektu 552. W analizowanym przypadku udało się ustalić, iż ścianki naczynia były nieco pofałdowane z wystającą na powierzchni domieszką. Dno w typie 1b (stosunek grubościowy: $G_s=G_d$). Kubek zdobiony był co najmniej jednym (ale z rozkładu wątku wynika, iż bardziej prawdopodobne jest, że trzema) rzędami dookólnych odcisków sznura (segmentowanymi w grupy po trzy i przerwany w miejscu mocowania ucha). Ucho dodatkowo ornamentowane jest dwoma grupami (sekwencje po trzy) wertykalnymi odciskami sznura (ryc. 18: 3). Obok kubka w grobie odkryto też jeden zabytek krzemienisty, którym był fragment wióra z resztką kory na powierzchni.

Obiekt 816 – prostokątny w rzucie płaskim grób, usytuowany na osi NW-SE (zgodnie ze spadkiem stoku; ryc. 19**) z dość ciekawą konstrukcją, na którą składa się niewielka nisza rejestrowana w planie płaskim (w górnej części grobu), a przylegająca do SE boku grobu. Wewnątrz, w części środkowej, uchwycono pojedynczy, cienkościenny kubek typu B1 (ryc. 18: 4), wykonany w identycznej technologii jak egzemplarze z obiektów 552 i 520. Krawędź naczynia reprezentuje typ 1e (proste ścianki i zaokrąglone zwieńczenie), zaś dno typ 1b (jak w przypadku egzemplarza z obiektu 520).

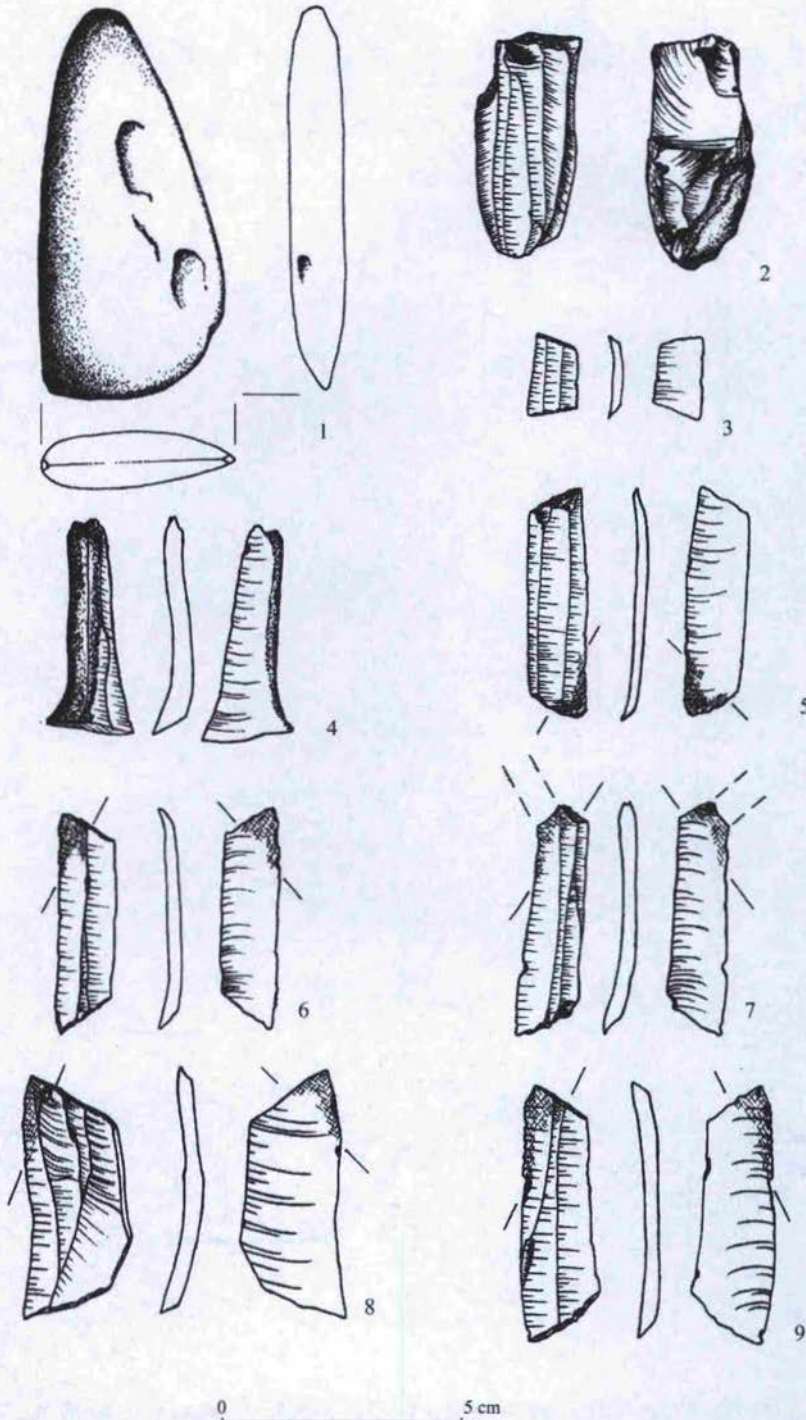
Cechy stylistyczne kubków z grobów 520 (ryc. 18: 3), 523 (ryc. 18: 2) i 552 (ryc. 18: 1) pozwalają łączyć je z najwcześniejszym odcinkiem kultury mierzanowickiej, tj. z fazą protomierzanowicką. Kubek z grobu 816 (ryc. 18: 4) wykazuje natomiast typowe cechy naczyń fazy wczesnej kultury mierzanowickiej. Opisane powyżej zespoły grobowe wydatnie wzbogacają naszą wiedzę na temat najstarszego etapu rozwoju kultury mierzanowickiej, znanej dotychczas z kilkunastu inwentarzy grobowych z Małopolski, północno-wschodnich Moraw i dorzecza górnego Bugu.

Relikty osady kultury łużyckiej znajdują swą kontynuację na obszarze stan. 11 w Targowisku. Należą do nich m.in. trapezowate obiekty z warstwowanymi wypełniskami (ryc. 20**). Pozyskany z nich materiał ceramiczny (ryc. 21**) datowany jest na IV i V okres epoki brązu.

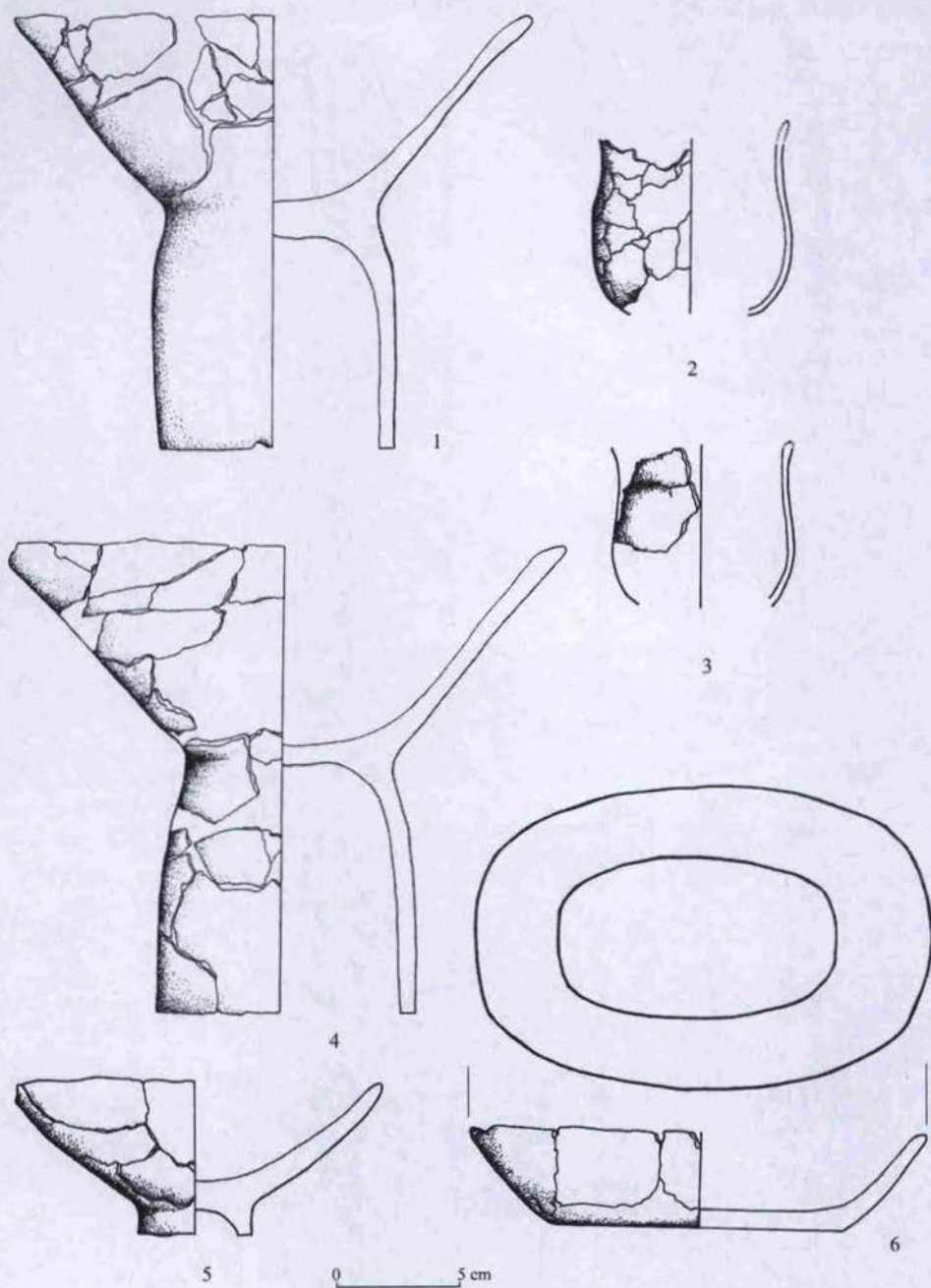
W trakcie prac wykopaliskowych prowadzonych w sezonie 2004 w północno-zachodniej części opisywanego kompleksu stanowisk w Targowisku odkryto średniowieczne założenie przestrzenne, w skład którego wchodziły 4 rowy oraz 3 domniemane budynki o niejasnym przeznaczeniu. Całość położona była poza pierwotnym zasięgiem stanowiska, wyznaczonym na podstawie powierzchniowej prospekcji terenowej (ryc. 22**).

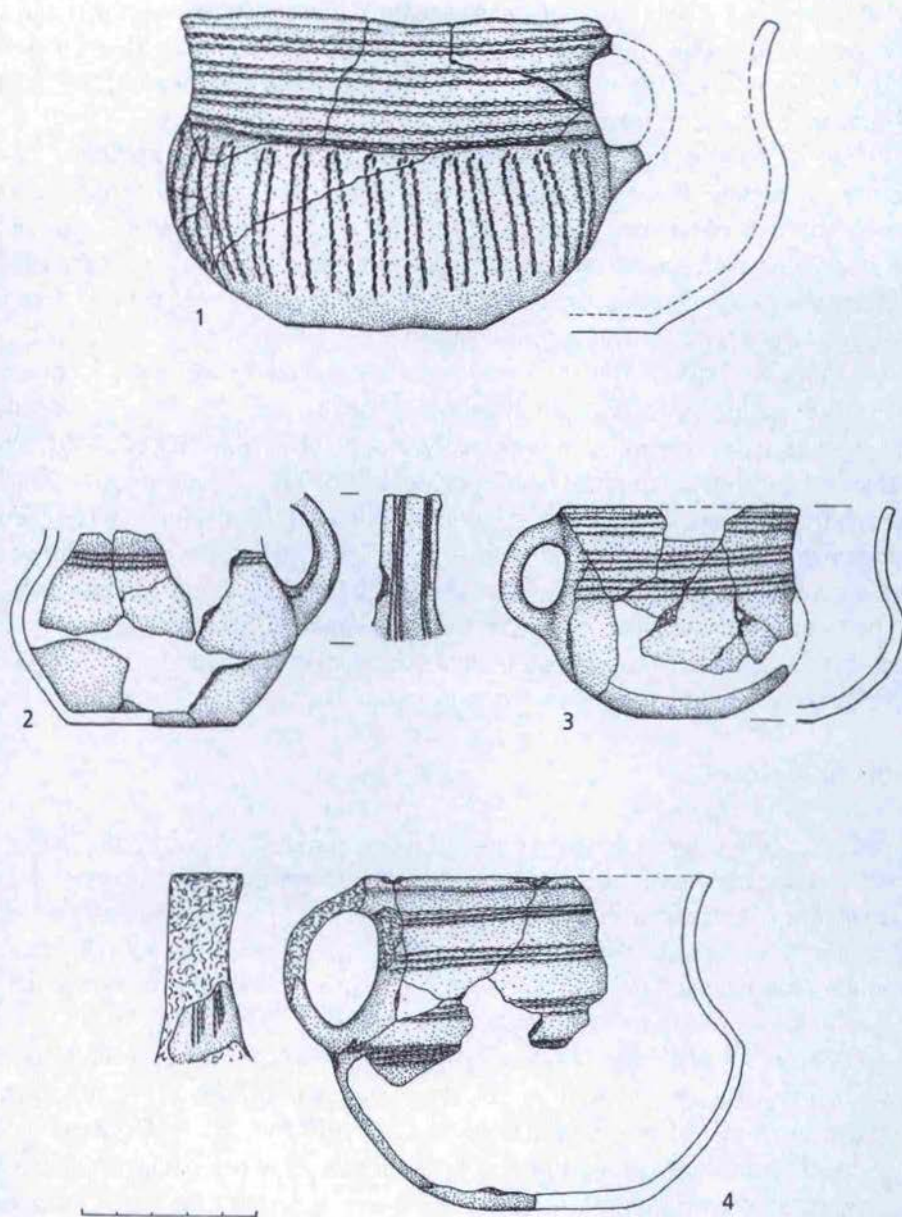
Ryc. 12. Grób I kultury malickiej na stanowisku 12-13 w Targowisku. Zarys jamy grobowej w profilu i w rzutach poziomych na różnych głębokościach (Rys. S. Rzepecki).

Ryc. 13. Grób I kultury malickiej na stanowisku 12-13 w Targowisku. Zabytki kamienne (Rys. S. Rzepecki).

Ryc. 14. Grób I kultury malickiej na stanowisku 12-13 w Targowisku. Zabytki ceramiczne (Rys. S. Rzepecki).

Ryc. 18. Naczynia ceramiczne z grobów kultury mierzanowickiej na stanowisku 14-15 w Targowisku (Rys. B. Józwiak).

Dodatkowym czynnikiem, negatywnie rzutuującym na możliwość kompleksowego rozpoznania i interpretacji wewnętrznej struktury przestrzennej oraz ogólnego kontekstu osadniczego, był fakt, iż nieznaną nam bliżej część założenia (najprawdopodobniej większa) położona była poza obszarem objętym badaniami ratowniczymi w ramach realizowanej inwestycji.

Odkryte obiekty, wchodzące w skład prezentowanej struktury osadniczej, zarejestrowane zostały częściowo na poziomie lessowego układu calcowego, częściowo zaś na poziomie naturalnych zastoisk próchnicznych, które wykształciły się po okresie osadnictwa wczesnoneolitycznego, na co wskazuje relacja stratygraficzna zarejestrowana w trakcie eksploracji grobu kultury malickiej, położonego w bezpośrednim sąsiedztwie prezentowanego zespołu obiektów.

Analizowany układ składał się z 4 rowów tworzących czworobok (?), zorientowany na osi północny zachód, południowy wschód (ryc. 23). Od strony południowej i wschodniej układ rowów jest podwójny (tworzą go obiekty nr 660, 662, 663, 753), natomiast od strony zachodniej pojedynczy (obiekt nr 772). W jego wnętrzu położone były trzy domniemane budynki, z których jeden o nr 673 znajdował się pomiędzy podwójnym układem rowów, zaś obiekty nr 682 i 683 otoczone były obu rowami. Dodatkowo w przypadku obiektu 683 uchwycono jedynie jego południowy skraj.

Można domniemywać, iż z tym samym etapem osadniczym łączy się kilka obiektów o charakterze osadowym (najprawdopodobniej jam), które były położone od strony południowej i zachodniej całego założenia.

Opis obiektów

Obiekt 660 – w trakcie badań otrzymał jeden numer, natomiast późniejsza jego analiza wykazała jego bardziej złożony charakter. Część zachodnia tworzyła całość z obiektem 772, natomiast część wschodnia konstrukcyjnie jest związana z obiektem 753. Obie części składowe zakończone były w części centralnej kolistymi rozszerzeniami (zgrubieniami). W profilu, niewielkiej miąższości (do 30 cm; tylko w rozszerzeniach do ok. 60 cm) rów miał kształt nieckowaty.

Obiekty 662, 663 – to rowy tworzące wewnętrzną linię okalającą centrum analizowanej struktury. Pomiędzy obu obiektami wystąpiła przerwa o szerokości kilku metrów (być może rodzaj bramy?). Obiekt 662 w części zachodniej skręca na północ, a w części wschodniej zakończony jest, analogicznie jak w przypadku ob. 660, kolistym rozszerzeniem. W przekroju był on nieckowaty (miąższość do 30 cm, natomiast w zgrubieniu ok. 40 cm). Podobnie wygląda rów 663 (w zasadzie lustrzane odbicie obiektu 662). W obrębie wszystkich rowów, tak w profilach, jak i na kolejnych poziomach eksploracji nie stwierdzono obecności dołków postępujących.

Obiekt 673 – to budynek, który tworzył rów o prostokątnym zarysie, otwarty od strony wschodniej, zakończony rozszerzeniami. W przekroju pionowym nieckowaty, o niewielkiej miąższości. Wewnątrz rowu uchwycono zarysy dołków postępujących.

Obiekt 682 – to budynek, który tworzył otwarty w części północno-wschodniej i nieckowaty w przekroju rów o prostokątnym zarysie oraz niewielkiej miąższości. W odróżnieniu od obiektu 673 ślady po słupach uchwycono w obrębie obszaru ograniczonego rowkiem, a nie w samym rowku fundamentowym.

Obiekt 683 – to budynek, którego pozostałością jest rów (prawdopodobnie o prostokątnym zarysie, gdyż większość obiektu znalazła się poza obszarem badań). Tak jak obiekty 673 i 682 omawiany rów był nieckowaty w profilu

Na południe i zachód o wspomnianego założenia odkryto 12 jam zasobowych, zawierających m.in. charakterystyczne fragmenty ceramiki (ryc. 24**).

Bibliografia

Czebreszuk J.

1996 Społeczności Kujaw w początkach epoki brązu, Poznań.

Czekaj-Zastawny A., Drobniewicz B., Jarosz P., Kadrow S., Kozłowski J. K., Machowski W., Mianowska I., Naglik R., Rodak J.

2003 Sprawozdanie z archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych w 2000 roku na stanowiskach na trasie projektowanej autostrady A-4 w woj. małopolskim, (w:) Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA), seria B: Materiały Archeologiczne, Raport 2000. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za rok 2000, Warszawa, s. 282-308.

Grabowska B., Konieczny B.

2004 Wstępne opracowanie wyników archeologicznych badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 2001 roku na stanowisku 11 w Targowisku, gm. Klaj, woj. małopolskie, (w:) Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA), seria B: Materiały Archeologiczne, Raport 2001-2002. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2001-2002, Warszawa, s. 253-256.

Kadrow S., Machnik J.

1997 Kultura mierzanowicka. Chronologia, taksonomia, rozwój przestrzenny, Kraków.

Koško A.

1979 Rozwój kulturowy społeczeństw Kujaw w okresie schyłkowego neolitu i wczesnej epoki brązu, Poznań.

Naglik R.

2001 Sprawozdanie z badań ratowniczych prowadzonych w związku z budową autostrady A-4 na terenie b. woj. krakowskiego i zachodniej części b. woj. tarnowskiego w latach 1996-1999, (w:) Zeszyty Ośrodka Ratowniczych Badań Archeologicznych,

- seria B: Materiały Archeologiczne, Raport 96-99, Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 1996-1999, Warszawa, s. 308-352.
- 2003 Cmentarzysko z młodszego okresu przedrzymskiego na st. 9 w Targowisku, gm. Kłaj, „Acta Archaeologica Carpathica”, 38, s. 91-110.

Włodarczak P.

- 2004 Badania wykopaliskowe prowadzone w latach 2001-2003 na stanowisku 16 w Targowisku, gm. Kłaj, pow. Wieliczka, woj. małopolskie, (w:) Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA), seria B: Materiały Archeologiczne, Raport 2001-2002. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2001-2002, Warszawa, s. 269-276.

Lech Czerniak, Adam Golański, Bartosz Józwiak, Sławomir Kadrow, Jacek Rozen, Seweryn Rzepecki

***Report on archaeological rescue excavations carried out
In 2003 – 2004 at sites 3, 12-15 and 34 in Targowisko,
Kłaj commune, Little Poland province***

Summary

In 2003 – 2004 at sites 3, 12, 13, 14, 15 and 34 in Targowisko (Fig. 1**, 2**, 3*) archaeologists explored the area of over 700 ares on which almost 4000 various ground features were documented. From the cultural layer and features' fillers more than 33500 pottery fragments, 4200 flint products and 170 obsidian artifacts were collected. Most of moveable and non-moveable monuments are linked with LPC (including 30 so-called longhouses – Fig. 3* and 1** grave – Fig. 9**) and Malice culture (including 6 post-constructions of the megaron type – Fig. 11** and 2 graves – Fig. 12-14). Remains of 30 Lusatian culture features (Fig. 20-21**) were recognized in the E part of the present complex of sites. Within the same part, two FBC features and 3 Przeworsk culture pits were recognized. In the W part of this complex – apart from discovered Neolithic settlement remains – 4 Mierzanowice culture graves (Fig. 18-19**) and large defensive (fortified) constructions from the Middle Ages (Fig. 22**, 23*, 24**) were uncovered.

A characteristic trait of LPC settlement is seen through the fact that it represents the latest, known in Little Poland, stage of this culture, which is the Želiezovce phase IIa and IIb (Fig. 4**-6**). Especially noteworthy was the discovery of pottery fragments decorated with red bands (Fig. 6**) as well as numerous imitations of the pottery of late phase of Bük Mountain culture (Fig. 7**) and imported obsidian used in the production of diminutive tools.

Other significant discovery relates to Malice culture post-construction houses displaying traces of a construction type which hasn't been recognized before. These buildings are considerably smaller than longhouses; they are 6-7 m wide and 12-14 m long. Their rectangular shape is marked with postholes (Fig. 10-11**). Remains of Malice culture settlement can be associated with its classic phase (Ib).

Mierzanowice culture graves, unearthed within this complex of sites in Targowisko, can be acknowledged another important discovery (Fig. 18-19**). We deal here with a concentration of 3 graves (features 520, 523, 816) and 1 alleged grave (feat. 552).

During the excavations undertaken in the year 2004 in the N-W part of the complex of sites in Targowisko mediaeval constructions were recognized: 4 trenches and 3 supposed buildings of an unclear destination (Fig. 22**, 23*, 24**).

Figures

- Fig. 1. Location of the sites against a background of Targowisko – Szarów settlement zone.
- Fig. 2. Vast, early Neolithic settlement zone between Targowisko and Szarów. Photograph by A. Golański.
- Fig. 3. LPC longhouses against a background of other Early Neolithic features at site Targowisko 12-13. Drawn by A. Golański.
- Fig. 4. Fragment of LPC pottery ornamented in Želiezovce style, found at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 5. Fragment of LPC pottery ornamented in Želiezovce style, found at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 6. Fragment of LPC pottery ornamented in Želiezovce style with traces of red paint, found at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 7. Fragment of LPC pottery ornamented in Bükk Mountain culture style, found at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 8. Two LPC longhouses connected with fences at site Targowisko 12-13. Drawn by A. Golański.
- Fig. 9. LPC grave at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 10. Malice culture houses at site Targowisko 14-15. Drawn by A. Golański.
- Fig. 11. Malice culture house at site Targowisko 14-15. Photograph by A. Golański.
- Fig. 12. Malice culture grave no I at site Targowisko 12-13. Outline and cross-sections of grave-pit at different depths. Drawn by S. Rzepecki.
- Fig. 13. Malice culture grave no I at site Targowisko 12-13. Stone relics. Drawn by S. Rzepecki.
- Fig. 14. Malice culture grave no I at site Targowisko 12-13. Ceramic relics. Drawn by S. Rzepecki.
- Fig. 15. Fragment of Malice culture pottery, found at site Targowisko 14-15. Photograph by A. Golański.
- Fig. 16. Fragment of Malice culture pottery, found at site Targowisko 14-15. Photograph by A. Golański.

- Fig. 17. Fragment of Malice culture pottery with stylized human silhouette, found at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 18. Ceramic vessels from Mierzanowice culture graves, found at site Targowisko 14-15. Drawn by B. Józwiak.
- Fig. 19. Mierzanowice culture grave (feature 816) at site Targowisko 14-15. Photograph by B. Józwiak.
- Fig. 20. Cross-section of Lusatian culture trapeziform feature at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 21. Lusatian culture pottery collected from the bottom of trapeziform pit at site Targowisko 12-13. Photograph by A. Golański.
- Fig. 22. Mediaeval spatial units at site Targowisko 14-15. Photograph by A. Golański.
- Fig. 23. Mediaeval spatial units against a background of Early Neolithic and mediaeval features at site Targowisko 14-15. Drawn by A. Golański.
- Fig. 24. Pottery obtained from mediaeval features at site Targowisko 14-15 Photograph by A. Golański.